

Taze ve Kronik Tüberküloz Vakalarında Klinik, Radyolojik Değerlendirme ve İlaç Rezistans Testleri

Mehmet KARADAĞ*
Nihat ÖZYARDIMCI**

ÖZET

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Kliniğinde 1983-1989 yılları arasında yatarak tedavi gören Akciğer Tüberkülozlu 1153 olgunun klinikte yattıkları süre içinde radyolojik olarak tedavilerinin değerlendirilmesi, balgam incelemeleri ve ilaç rezistans testleri sonuçları sunulmuştur.

SUMMARY

Clinical and Radiological Findings and Drug Rezistans Testing in Cases of Acute and Chronic Pulmonary Tuberculosis

In this study, 1153 patients with pulmonary tuberculosis treated in University Hospital of Uludağ School of Medicine Department of Chest Disease, between 1983-1989 are presented with case reports, sputum investigations and drug resistansy results.

* Araş. Gör.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı

** Prof. Dr.; Uludağ Üniv. Tıp Fak. Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanı

GİRİŞ

Son yıllarda tüberkülozun toplumdaki seyri hızlanmış, bütün çabalara rağmen tüberküloza yakalanma riski artmış, buna paralel olarak ülkemizdeki tüberkülozlu hasta sayısında artış olmuştur. Nitekim 1970'li yıllarda % 0.05 civarında olan tüberkülozlu hasta sayısı 1980'li yıllarda Sağlık Bakanlığı istatistiklerine göre % 0.35'e yükselmiştir.

Bu artış nedenleri arasında çok değişik faktörler rol oynamakla beraber tedavide kullanılan ilaçlara karşı primer ve sekonder direncin rolü de olacağını düşünerek biz bu çalışmada 1983-1989 yılları arasında kliniğimizde yatan tüberkülozlu hastalarda direnç testi yapılanların ilaçlara direnci ile tedavideki klinik, radyolojik, bakteriyolojik başarı oranını incelemeyi amaçladık.

MATERYAL VE METOD

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Kliniğindeki 1983-1989 yılları arasında Akciğer Tüberkülozu tanısıyla yatarak tedavi gören 1153 hastadan balgam kültüründe üreme olarak ilaç rezistans testleri yapılan 230 vaka çalışmaya alınmıştır.

Retrospektif bir çalışma ile arşiv bilgileri derlenerek çalışmaya alınan vakaların: cinsiyeti, medeni hali, eğitim durumu, radyolojik görünümleri, ilaç hassasiyet testleri, tedavi ile radyolojik bulguların değişimi araştırılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya alınan 230 vakanın 174'ü (% 75.6) Erkek, 56'sı (% 24.4) Kadın hastadır. Bunların 138'i (% 60) taze vaka iken, 92'si (% 40) kronik vakadır.

Taze vakaların medeni haline bakıldığında: 138 vakadan 79'u (% 57.2) evli, 52'si (% 37.7) bekar, 7'si (% 5.1) dul, kroniklerin ise: 57'si (% 61.9) evli, 26'si (% 28.3) bekar, 9'u (% 9.8) duldur.

Vakaların eğitim durumları Tablo: I'de gösterilmiştir.

Tablo: I- Eğitim Durumlarına Göre Taze ve Kronik Vakalar

Eğitim	Taze Vaka	Kronik Vaka	Toplam
Okula gitmemiş	30	21	51
İlkokul mezunu	54	51	105
Orta-Lise mezunu	41	18	59
Yüksekokul mezunu	13	2	15
TOPLAM	138	92	230

Tablo: II- Vakaların Radyolojik Görünümleri

Radyolojik Bulgular	Vaka Sayısı	% Oranı
Tek taraflı lezyon	84	% 36.53
İki taraflı lezyon	146	% 63.47
TOPLAM	230	% 100
Kavitesiz lezyon	7	% 3.04
Kaviteli lezyon	223	
Tek taraflı kavite	85	% 36.96
İki taraflı kavite	138	% 60

Tablo: III- İlaç Hassasiyet Testleri Sonuçları

Hassasiyet	Taze Vaka	Kronik Vaka	Toplam
Tüm ilaçlara hassas	94	51	145
Tek ilaca rezistan	28	17	45
İki ilaca rezistan	9	11	20
İkiden fazla ilaca rez.	7	13	20
TOPLAM	138	92	230

Rezistan 85 vakanın 50'sinde Streptomisin'e, 47'sinde INH'a 33'ünde Rifampicin'e karşı direnç olduğu saptanmıştır.

Tablo: IV- Radyolojik Grupların Tedaviye Cevabı

Radyolojik Bulgular	Stasyoner		Regresyoner		Progresyoner	
	K	E	K	E	K	E
Kavitesiz lezyon	2	2	1	2	0	0
Tek taraflı kavite	6	21	17	37	0	4
İki taraflı kavite	7	51	20	54	3	3
TOPLAM	15	74	38	93	3	7

Tüm vakaların % 57'sinde lezyonlarda gerileme, % 38.7'sinde lezyonlarda değişmezlik, % 4.3'ünde ise lezyonlarda ilerleme görülmüştür.

Regresyoner vakaların % 66.4'ü taze vaka, % 33.6'sı ise kronik vakadır. 92 kronik vakanın 44'ü (% 47.8) regresyoner olarak bulunmuşken bu oran taze vakalarda % 63.04'tür.

İlaç hassasiyet testleri sonuçlarına göre sınıfladığımız hastaların radyolojik değerlendirmesi Tablo: V'dedir.

Tablo: V- İlaç Hassasiyet Testlerine Göre Tedavinin Değerlendirilmesi

Rezistans Testi	Stasyonere		Regresyonere		Progresyonere	
	K	E	K	E	K	E
TAZE VAKALAR						
Tüm ilaçlara hassas	6	20	23	43	2	0
Tek ilaca rezistan	4	9	5	8	0	2
İki ilaca rezistan	2	1	1	4	0	1
Çok ilaca rezistan	0	3	1	2	0	1
KRONİK VAKALAR						
Tüm ilaçlara hassas	1	18	6	25	1	0
Tek ilaca rezistan	0	11	2	4	0	0
İki ilaca rezistan	0	6	0	5	0	0
Çok ilaca rezistan	2	6	0	2	0	3
TOPLAM	15	74	38	93	3	7

TARTIŞMA

Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçları Ülkemiz çapında daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilmiş bulgularla karşılaştırarak değerlendirdiğimizde, hastaların eğitim düzeylerinin Bursa'da Türkiye geneline oranla daha yüksek seviyede olduğunu görüyoruz. İlkokul mezunları ve daha düşük seviyedeki eğitim düzeyine sahip olan hasta oranı Türkiye genelinde % 87.8 iken, Bursa'da % 67.82, ortaokul ve lise mezunları Türkiye genelinde % 11.2 iken, Bursa'da % 25.65, yüksekokul mezunları ise Türkiye genelinde % 1.0 iken, Bursa'da % 6.52 olarak bulunmuştur¹.

Kronikleşme oranının eğitim düzeyi ile ilişkisine bakıldığında, okula gitmemişlerde: % 41.17, ilkokul mezunlarında % 48.57 olan kronikleşme oranı, ortaokul ve lise mezunlarında: % 30.50'ye inerken, yüksekokul mezunlarında bu oran % 13.33 düzeyindedir.

İlaçlara karşı rezistans vakalarının oranı bizim çalışmamızda daha önceki bulgularla uyumlu olarak bulunmakla beraber 1981 yılında AÜTF'de % 54.75 olan tüm ilaçlara hassas vaka oranı bizim çalışmamızda % 63.04 olarak AÜTF'de % 19.96 olan tek ilaca rezistan vaka oranı çalışmamızda % 19.56 olarak bulunmuştur².

Primer ve sekonder direnç oranlarını değerlendirdiğimizde 1986 yılı Veremle Savaş Daire Başkanlığı verileri ile çalışmamızdaki sonuçlar Tablo: VI'da gösterilmiştir.

Tablo: VI- Primer ve Sekonder Direnç Oranları

	INH	SM	RF
UÜTF Taze vaka	% 15.9	% 18.8	% 9.42
VSDB Taze vaka	% 16.2	% 13.1	% 11.5
UÜTF Kronik vaka	% 27.17	% 26.08	% 19.56
VSDB Kronik vaka	% 57.4	% 50.0	% 16.3

Türkiye genelinde taze vakalarda en yüksek direnç oranı % 16.2 ile INH ta saptanırken, bizim çalışmamızda SM % 18.8 ile birinci sırada yer almaktadır. Taze vakalarda sonuçlar uyumlu bulunmakla beraber kronik vakalarda SM ve INH ta Türkiye genelinde bizim bulgularımızın yaklaşık iki katı fazla oranda dirençli vaka bildirilmektedir³.

Radyolojik değerlendirmelerimizi, AÜTF'de 1980-1985 yılları arasında yatan ve Ankara'da oturan 517 Tb. vakasının radyolojik incelemeleri ile karşılaştırdığımızda tek taraflı lezyon UÜTF'de: % 36.53 iken, AÜTF'de: % 53.4; iki taraflı lezyon UÜTF'de: % 63.47 iken, AÜTF'de: % 46.6 olarak bulunmuştur.

Bizim kliniğimizde yatan seçilmiş vakaların % 3.04 gibi küçük bir bölümü kavitesiz lezyonlu iken, % 36.95'de tek taraflı kavite, % 60'da iki taraflı kavite mevcut idi. AÜTF'de ise vakaların % 56.1'i kavitesiz, % 20'si tek taraflı kaviteli, % 24'ü iki taraflı kaviteli hastalardır⁴.

Klinikte yattıkları süre içinde tedaviye verdikleri cevapları incelediğimizde tedavi ile lezyonlarda gerileme taze vakalarda % 63.04 iken kronik vakalarda % 47.8 olarak bulundu. Stasyonere kalan 89 vaka ise tüm vakaların % 38.7'sini oluşturmaktadır. Tedaviye rağmen lezyonlarda ilerleme saptanan 10 vaka tüm vakaların % 4.3'ü olup 6'sı taze, 4'ü ise kronik vakadır.

Bu bulguların ışığı altında sonuç olarak: Tüberküloz tedavisinde şu 3 faktörün gözönünde bulundurulmasının yararlı olacağı kanısındayız:

1- Tüberküloz tedavisinde eğitimin rolü çok önemli olup eğitim düzeyi yükseldikçe, tüberkülozdan korunma ve düzenli tedavi sayesinde, kronikleşme oranı belirgin bir şekilde düşmektedir.

2- Taze vakalarda tüm ilaçlara hassas olanların oranı % 68 iken, kronik vakalarda % 55'e düşmekte, ilaçlara karşı sekonder dirençte primer direncin yaklaşık iki katına çıkmaktadır. Bu bulgular hastaların taze vaka iken tedavilerinin daha kolay ve başarılı olacağını göstermektedir.

3- Tüm vakaların sadece % 8.6'sı ikiden fazla ilaca dirençli olarak bulunmuştur. Bu bulgu taze vakalarda % 5 civarındadır. Bu oranlar taze vakaların kronikleşmesinde ve tedavinin başarısız olmasında ilaç rezistansının sınırlı bir rolü olduğunu bize göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. BİLGİÇ, H., AYDİLEK, R., KAYA, N., DEMİRCİ, N.: Tüberkülozda yaş-cins ve eğitim düzeyinin önemi. Tüberküloz ve Toraks 35: 61-70, 1987.
2. SAYGUN, N.: AÜTF Göğüs Hastalıkları ve Tüberküloz Kürsüsünün 1973-1980 yıllarına ait Tüberküloz yönünden, bakteriolojik inceleme sonuçları. Tüberküloz ve Toraks 29:33-40, 1981.
3. SAYGUN, N.: Türkiye'de tüberkülozun bakteriolojik yönden dünü, bugünü, yarını. Tüberküloz ve Toraks 34:198-206, 1986.
4. HADJO, B., GÖNÜLLÜ, U., ENACAR, N., ALPER, D., BEDER, S., GÜRSES, H., BARTU, S., DOKUMACIOĞLU, T.: 517 Akciğer Tüberkülozlu hastanın değişik açılardan değerlendirilmesi. Tüberküloz ve Toraks 34:1-8, 1986.

Dr. Mehmet KARADAĞ
U.Ü. Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları Kliniği
BURSA